

347.51:349.22
Izvirni znanstveni članek

Odškodninska odgovornost delodajalca

DAMJAN MOŽINA

*dr. pravnih znanosti, redni profesor na
Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani*

1. Uvod

Odškodninska odgovornost v okviru delovnega razmerja temelji na ureditvi civilnopravne odgovornosti za povrnitev škode, a ima določene posebnosti. Delovno razmerje kot posebno pravno razmerje med delodajalcem in delavcem uokvirja tudi njuno dolžnost varovanja drug drugega pred škodo. Zlasti delodajalec ima poudarjeno dolžnost varovanja delavca pred škodo, ki je podrobneje urejena tudi v predpisih o varstvu pri delu.

V prispevku¹ želim čim bolj celovito predstaviti enega od problemskih sklopov na področju odškodninske odgovornosti v zvezi z delovnim razmerjem: odškodninsko odgovornost delodajalca nasproti delavcu (179. člen ZDR-1).² Temeljno merilo delodajalčeve odgovornosti je krivdno načelo. To pomeni, da mora delodajalec v skladu s prvim odstavkom 131. člena OZ povrniti škodo, če je ta posledica njegovega protipravnega ravnanja in se delodajalec ne razbremeni domneve krivde (navadne malomarnosti). Izjemoma, kadar gre za delo z izrazito povečano škodno nevarnostjo, delodajalec v skladu z drugim odstavkom 131. člena OZ odgovarja za škodo objektivno, ne glede na krivdo.

---

¹ Prispevek je predelana in posodobljena različica avtorjevega komentarja 179. člena ZDR-1, ki je izšel v publikaciji Polonca Končar, Luka Tičar, Marijan Debelak, Biserka Kogej Dmitrovič, Damjan Mašera, Damjan Možina, Tatjana Plešnik, Jakob Krištof Počivavšek, Primož Rataj, Miha Šercer, Urban Vrtačnik, Delovna razmerja z e-komentarjem ZDR-1, elektronski vir, Tax-Fin-Lex, 2017, založnik z objavo soglaša.

² Drugi vidik je odškodninska odgovornost delavca nasproti delodajalcu (177. člen ZDR-1), tretji pa odškodninska odgovornost delodajalca tretjim osebam za škodo, ki jo povzroči delavec (147. člen OZ).

Kadar je delodajalec svojo odgovornost zavaroval, lahko delavec svoje zahtevke uveljavlja tudi neposredno proti zavarovalnici, seveda pa je ta odgovorna le, kolikor odgovarja delodajalec ter v mejah dogovorjene zavarovalne vsote.³

Spomniti velja, da so za obravnavanje sporov o različnih vidikih odškodninske odgovornosti v zvezi z delovnim razmerjem pristojna različna sodišča: v skladu s 5. členom ZDSS-1 so za odločanje o vseh zahtevkih delavca zoper delodajalca ter delodajalca zoper delavca pristojna delovna sodišča, vključno s položajem, kadar je kot sospornik tožena zavarovalnica, pri kateri ima delodajalec zavarovano svojo odgovornost, redna sodišča pa ostajajo pristojna za spore, kjer je tožena le zavarovalnica.

Delovno razmerje temelji na pogodbi o zaposlitvi, zato bi načeloma veljalo, da se vsa škoda, nastala s kršitvami obveznosti iz delovnega razmerja, povrne kot škoda zaradi kršitve pogodbene obveznosti. Vendar pa sodna praksa na odškodninsko odgovornost delodajalca nasproti delavcu, pa tudi na delavca nasproti delodajalcu, gleda kot na nepogodbeno odškodninsko odgovornost. Zdi se, da takšna obravnava izhaja že iz zakona, ki se v 177. členu ZDR-1 v zvezi s temeljem odškodninskega zahtevka sklicuje na namen in hudo malomarnost, torej obliki krivde,⁴ saj je krivdno načelo v slovenskem pravu merilo nepogodbene (deliktne) odgovornosti.⁵ Nasprotno pa pogodbeno odškodninska odgovornost ne temelji na krivdi, ampak na strožji obliki odgovornosti za lastno vplivno področje; dolžnik se torej odškodninske odgovornosti za kršitev pogodbene obveznosti ne more razbremeniti z dokazom, da ni kriv (da je bil torej dovolj skrben), ampak mora dokazati obstoj nepredvidljivih in neprepredljivih okoliščin, ki se jim ni bilo mogoče izogniti (240. člen OZ).⁶

V zgodovini, zlasti po obdobju industrijske revolucije, ko se je škodno tveganje zaradi v začetnem obdobju množične uporabe strojev precej povečalo, je imelo nepogodbeno odškodninsko pravo tudi izrazito socialno funkcijo. Ali je delavec dobil povrnitev škode zaradi delovne nesreče, zaradi katere je bila njegova delovna sposobnost zmanjšana, je pomembno vplivalo na življenje njegove družine. Danes seveda odškodninska odgovornost delodajalca za škodo ni več edini odgovor družbe na problem delovnih nesreč in drugih škod, ki jih utrpijo delavci. Temu so v prvi vrsti namenjena socialna zavarovanja in socialne dajatve, zlasti zdravstveno

³ Člen 965 OZ.

⁴ Tako tudi Špelca Mežnar, v: Nataša Belopavlovič, Barbara Kresal, Katarina Kresal Šoltes, Darja Senčur Peček (ur.), *Zakon o delovnih razmerjih s komentarjem*, IUS Software (GV Založba), Ljubljana 2016.

⁵ Nasprotno pa pogodbeno odškodninska odgovornost ne temelji na krivdi, ampak na strožji obliki odgovornosti za lastno vplivno področje; dolžnik se torej odškodninske odgovornosti za kršitev pogodbene obveznosti ne more razbremeniti z dokazom, da ni kriv (da je bil torej dovolj skrben), ampak mora dokazati obstoj nepredvidljivih in neprepredljivih okoliščin, ki se jim ni bilo mogoče izogniti (240. člen OZ). Več Damjan Možina, *Odškodninska odgovornost za kršitev pogodbe*, *Podjetje in delo*, št. 2/2016, str. 260 in nasl.

⁶ Več prav tam.

ter pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Delavec torej ne ostane sam s svojo poškodbo ali okvaro zdravja, ampak ima pravico na primer do zdravstvenih storitev, nadomestila plače v času nezmožnosti za delo, do morebitne invalidske pokojnine in različnih drugih socialnih dajatev, na primer invalidnine.

Čeprav na drugi podlagi (in ne glede na odgovornost za delovno nesrečo) socialna zavarovanja in socialne dajatve deloma služijo odpravi iste škode kot odškodninsko pravo. Običajno pokrijejo predvsem del posledic delovnih nesreč, ki se nanaša na stroške zdravljenja delavca in izpad njegovega dohodka, morebitna odškodninska odgovornost delodajalca za delovno nesrečo pa se v tem primeru praviloma nanaša na tiste posledice poškodb oziroma okvar zdravja, ki jih z zdravljenjem ni bilo mogoče odpraviti, denimo duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti ali skaženosti, ali tiste, ki jih socialna zavarovanja in dajatve ne pokrivajo, na primer strah. Zaradi preprečevanja večkratne povrnitve škode je treba pri odškodninskih zahtevkih delavca proti delodajalcu upoštevati (všteti) dajatve in storitve, ki jih je delavec že prejel od nosilcev socialnih zavarovanj in ki so namenjene odpravi iste škode (*compensatio lucri cum damno*). Koordinacijo med različnimi sistemi povrnitve škode zagotavljajo pravila o subrogaciji (regresu).⁷

2. Škoda, nastala pri delu ali v zvezi z delom

V skladu s 179. členom ZDR-1 delodajalec odgovarja le za škodo, ki je delavcu nastala pri delu oziroma v zvezi z delom. To pomeni, da mora biti podana funkcionalna (vsebinska) povezava med dejavnostjo delodajalca in ravnanjem delavca, ob katerem je prišlo do škode. Praviloma je ta pogoj izpolnjen, če do škode pride, medtem ko delavec na delovnem mestu med delovnim časom opravlja svoje dolžnosti.⁸ Enako velja za škodo, nastalo na službeni poti. Vendar zgolj dejstvo, da je do škode prišlo na delovnem mestu v delovnem času, še ne pome-

⁷ Več Damjan Možina, Sara Lipužič, Subrogacijski zahtevki nosilcev socialnih zavarovanj proti zavarovalnici pri obveznem zavarovanju avtomobilske odgovornosti, Delavci in delodajalci, št. 4/2014, str. 379 in nasl.; Damjan Možina, Delodajalci in posledice prometnih nesreč, Podjetje in delo, št. 8/2014, str. 1505 in nasl.

⁸ Vrhovno sodišče, II Ips 246/2010, z dne 22. 12. 2011. V tem primeru je do škode prišlo tako, da je delavka posegla po platenki, ki jo je imela v svoji garderobni omarici, in popila nekaj požirkov, a je bilo v njej čistilo, ki vsebuje od 10 do 25 odstotkov natrijevega hidroksida, ne pa malinovec, ki ga je prinesla od doma v platenki. Delavka je zaradi zastrupitve umrla. Ključavnica na vratih njene omarice je bila pokvarjena. Tožniki – mož in otroci – so se sklicevali na krivdno in objektivno odgovornost delodajalca. Krivdna odgovornost delodajalca naj bi bila v tem, da je dopuščal vstop v skladišče nepooblaščenim osebam, da je toleriral odtujevanje manjših količin čistila, da ni popravil omarice, da dela ni ustrezno organiziral. Sodišče se s tem ni strinjalo. Menilo je, da so bili ukrepi delodajalca, ki je delavce poučil o varni rabi čistila, omejil dostop do mesta hrambe na najožji krog delavcev, ki so čistilo uporabljali, vztrajal pri sprotnem oskrbovanju za dnevne potrebe, vztrajal pri pretakanju v originalni embalaži in opozarjal na nedopustnost drugačne uporabe, primerni. Objektivna odgovornost naj bi temeljila na tem, da je čistilo nevarna stvar. Sodišče je menilo, da čistilo samo po sebi ni nevarno, prav tako ne običajno delo z njim, nevarna je šele njegova nenamenska raba.

ni nujno, da je podana tudi funkcionalna povezava. Do škode je namreč lahko prišlo zaradi dejanj drugih delavcev delodajalca, ki niso v funkcionalni povezavi z dejavnostjo delodajalca. Tako je na primer odločilo sodišče v primeru, kjer je oškodovanca, ki je bil zaposlen kot vrtnar in je iz bazena zajemal vodo za zalivanje, sodelavec v šali porinil proti bazenu, oškodovanec pa se je ustrašil, iskal oporo, z roko razbil šipo na bližnjem rastlinjaku in se hudo poškodoval; sodišče je menilo, da nastanek škode ni bil povezan z delom.⁹ Delodajalec tudi ne odgovarja za škodo, nastalo delavcu pri prevozu na delo ali z dela, razen če je prevoz organiziral sam.¹⁰ Vendar pa delodajalec odgovarja za škodo, ki jo delavec utрпи na področju delovnega mesta, na primer na dvorišču stavbe, v kateri dela, oziroma v neposredni okolici.¹¹

3. Krivdna odgovornost

Za krivdno odgovornost delodajalca morajo biti hkrati podani štirje elementi civilnega delikta: protipravno ravnanje, nastanek škode, vzročna zveza med njima in krivda. Zadnja se, kadar gre za navadno malomarnost, domneva, delodajalec pa se lahko domneve razbremeni, tako da dokaže, da mu malomarnosti ni mogoče očitati.

a) Protipravno ravnanje

Protipravno ravnanje pomeni ravnanje v nasprotju s pravom, pravnimi normami. Gre za ravnanje, ki pomeni kršitev dolžnosti, oziroma ravnanje, ki na nedovoljen način posega v pravno varovane interese drugega.

Protipravnost pogosto izhaja iz kršitve določenega predpisa (na primer o varstvu pri delu). V primerih, kjer predpisi ne določajo dolžnega ravnanja, je treba o dolžnostih delodajalca in njihovih kršitvah sklepati na podlagi celote okoliščin.¹² Zgolj na podlagi tega, ker je nastanek neke škode objektivno predvidljiv, še ni mogoče reči, ali in kdo jo ima dolžnost preprečiti.¹³

⁹ VS RS, II Ips 156/2004, z dne 23. 6. 2005.

¹⁰ Glej na primer VS RS, II Ips 320/2000, z dne 13. 12. 2000 (oškodovanec je padel pri vstopanju v avto), VIII Ips 101/1998, z dne 29. 9. 1998 (delavka padla, ko je – v prepovedanem času – šla po prehodu čez železniške tire domov na malico, čeprav je imela malico zagotovljeno na delovnem mestu), ter II Ips 295/99, z dne 27. 1. 2000. Glej tudi drugo alinejo prvega odstavka 66. člena ZPIZ-2.

¹¹ Glej VDSS, Pdp 174/2015, z dne 12. 3. 2015; kjer je moral delodajalec povrniti škodo zaposleni (šivilji), ki je padla na pohodni poti prek dvorišča do šivalnice. Sodišče je videlo krivdno odgovornost v tem, da pot ni bila ustrezno očiščena snega in v zgodnjih jutranjih urah, ko je zunaj še temno, ni bila ustrezno osvetljena. Delež oškodovanke, ki po poti ni stopala previdno, je sodišče ocenilo na 20 odstotkov. VDSS je v zadevi Pdp 1166/2012, z dne 12. 6. 2012, delodajalca obsodilo na plačilo odškodnine, ker je delavka, ki je pri tem, ko je iz prodajalne, kjer je bila zaposlena, nesla dva prazna trilitrska kozarca v zabojnik na dvorišču in na poledenelih tleh padla (lastni prispevek 20 odstotkov).

¹² Glej na primer VS RS, II Ips 217/2010, z dne 14. 7. 2011.

¹³ Vendar tako na primer VSL, II Cp 614/2017, z dne 29. 6. 2017.

Ta dolžnost se vzpostavi na podlagi tehtanja, pri katerem se poleg predvidljivosti upoštevajo tudi napor, potrebni za odvrnitev škode, ter pravno varovane interese potencialnih oškodovancev.¹⁴ Tako je denimo sodišče v primeru škode, ki jo je delavec, zaposlen kot varnostnik na hokejski tekmi, utrpel tako, da ga je zadel plošček, ki je med igro poletel z ledene ploskve, ugotovilo, da so bili varnostni ukrepi izvedeni v skladu s pravili Mednarodne hokejske zveze. Vendar je štelo, da je bilo po eni strani mogoče predvideti, da lahko ploščki z veliko hitrostjo priletijo čez zaščitno ograjo iz pleksi stekla, zlasti v področje za golom, kjer je stal oškodovanec, in po drugi strani, da bi bilo mogoče brez težav namestiti zaščitno mrežo.¹⁵ Ugotovitev protipravnosti pogosto zahteva tehtanje interesov in upoštevanje konkretnih okoliščin. Protipravno ravnanje mora biti konkretno opredeljeno.¹⁶ Protipravno ravnanje je lahko tudi v tem, da delodajalec delavca ni ustrezno podučil o varnosti pri delu.¹⁷

b) Škoda

Da lahko govorimo o krivdni odškodninski odgovornosti, mora kot posledica protipravnega ravnanja nastati škoda. Vsaka neugodnost še ne pomeni pravno relevantne škode. Škoda je lahko premoženjska, kaže se kot zmanjšanje premoženja, ali nepremoženjska, v obliki telesnih bolečin, strahu, ali duševnih bolečin s posebej opredeljenimi vzroki (zmanjšanje življenjske aktivnosti, skaženost, poseg v čast in dobro ime, okrnitev svobode, poseg v druge osebne pravice, poseg v spolno integriteto). Nepremoženjska škoda praviloma spremlja fizične poškodbe, denimo nesreče pri delu, vendar lahko do nje pride tudi drugače, na primer zaradi nezakonite odpovedi delovnega razmerja ali diskriminacije.

c) Vzročna zveza

Med protipravnim ravnanjem delodajalca (oziroma nevarno stvarjo ali dejavnostjo) in nastalo škodo mora obstajati pravno relevantna vzročna zveza. Pravzaprav morata biti podani dve vzročni zvezi: najprej vzročna zveza med ravnanjem oziroma nevarno stvarjo ali dejavnostjo ter škodnim dogodkom, nato pa še vzročna zveza med škodnim dogodkom in konkretno nastalo škodo.

Presoja pravno relevantne vzročne zveze ne pomeni ugotavljanja vzročne povezanosti v naravoslovnem smislu, ampak vsebuje element pravnega vrednotenja. Gre za presojo, katere dogodke in katere posledice teh dogodkov lahko pripišemo povzročitelju. Zato za pravno relevantno vzročnost ne zadošča le t. i. naravna vzročnost (*sine qua non*), ki v vzročno zvezo povezuje vse dogodke, brez katerih ne bi bilo posledice. Sodišča večinoma upoštevajo (le)

¹⁴ Glej na primer VS RS, II Ips 134/2007, z dne 10. 9. 2009.

¹⁵ VSL, I Cp 2646/2015, z dne 3. 2. 2016.

¹⁶ Glej na primer VS RS, II Ips 31/2002, z dne 30. 10. 2002.

¹⁷ Glej na primer VDSS, Pdp 941/2016, z dne 6. 4. 2017.

tiste vzroke, ki praviloma, po normalnem teku dogodkov, pripeljejo do posledic, kakršne so nastale. T. i. adekvatna vzročnost torej zajame posledice, ki so običajne oziroma objektivno predvidljive.¹⁸ Zlasti v primerih kršitev varnostnih predpisov je lahko relevantna tudi t. i. *ratio legis* vzročnost, to je, da se kot vzrok upošteva tisto ravnanje, ki ga pravna norma glede na svoj namen šteje kot pravno relevanten vzrok.¹⁹

V novejšem času se pojavljajo posamezna stališča, da je treba »oškodovanca vzeti takšnega, kakršen je« in mu povrniti vso škodo, čeprav je njen del morda posledica neobičajno velike ranljivosti oškodovanca oziroma njegovega predhodnega zdravstvenega stanja.²⁰ Teorija o adekvatni vzročnosti neobičajnih posledic načeloma ne zajame. Opozoriti pa je treba, da lahko stališče o »oškodovancu, kakršen je« v primerih izjemne preobčutljivosti povzroči povsem nesorazmerno širjenje polja odgovornosti na posledice, ki niso predvidljive in na katere odgovorna oseba tudi nima vpliva. Težko bi bilo na primer reči, da je bila (nezakonita) odpoved delovnega razmerja vzrok za samomor, ki ga je storil delavec.²¹ Osnovni pristop za presojo vzročne zveze v odškodninskem pravu vendarle ostaja teorija adekvatne vzročnosti.

Posamezni elementi krivdne odgovornosti med seboj niso vedno jasno ločeni, ampak se lahko prepletajo. Zlasti vprašanje, kaj štejemo za pravno relevantni vzrok nastanka škode, je pogosto odvisno od presoje protipravnosti in krivde. Sodišče, ki bo ravnanje delodajalca štelo za protipravno (in krivdno), bo štelo, da je nastanek škode posledica tega ravnanja in obratno. Tako je denimo Vrhovno sodišče odločalo v zadevi, kjer je do škode prišlo tako, da je oškodovanka, vzgojiteljica v vrtcu, ki je bila s svojo skupino otrok na zunanjem igrišču, padla in se poškodovala, medtem ko je s tal pobirala žogo in se ji je pod noge prikotalila še ena žoga.²² Sodišče je menilo, da je treba dolžnost delodajalca, da zagotovi varno delo, razlagati s pravo mero in na razumen način. Delodajalec vzgojiteljicam ni bil dolžan dati posebnih pravil o tem, kako pobrati kotalečo se žogo; zahteva za navodila za vsako, še tako očitno in banalno opravilo je povsem pretirana. V tej luči je sodišče ocenilo, da med ravnanjem delodajalca in nastankom škode ni vzročne zveze.

¹⁸ Glej VS RS, Občna seja, z dne 15. 12. 1998, v zvezi s sklepom II Ips 217/97, z dne 23. 9. 1998. V tej zadevi je oškodovanec uveljavljal povrnitev škode zaradi anksiozno-depresivnih stanj, ki naj bi nastala kot posledica prometne nesreče, v kateri je sicer zadobil le neznatno poškodbo. Sodišče je odgovorni osebi naložilo povrnitev dela škode, ne pa tudi škode, ki izhaja iz posebnih lastnosti oškodovanca, zaradi katerih se je na prometno nesrečo neobičajno odzval.

¹⁹ Glej na primer VS RS, II Ips 1074/2008, z dne 24. 2. 2011 (oškodovanka, zaposlena kot snažilka, je, da bi dosegla visoko omaro, stopila na stol in padla; sodišče je ugotovilo, da ji delodajalec ni zagotovil lestve v skladu s pravili o varnosti pri delu; ker je namen teh pravil ravno v preprečitvi takšnih delovnih nesreč, je škodo pripisalo delodajalcu).

²⁰ Glej na primer VS RS, II Ips 387/2007, z dne 16. 12. 2009.

²¹ V tem smislu tudi na primer nemško Zvezno vrhovno delovno sodišče (Bundesarbeitsgericht), 8 AZR 347/07, z dne 24. 4. 2008, obj. v NJW 2009, 251.

²² VS RS, VIII Ips 130/2013, z dne 11. 11. 2013.

d) Krivda

Krivda pomeni, da je povzročitelju v zvezi z nastankom škode mogoče očitati malomarnost, to je nezadostno skrbnost, ali celo namen (naklep). Navadna malomarnost ali *culpa levis* pomeni opustitev skrbnosti, ki se zahteva od skrbnega in pazljivega človeka. V skladu s prvim odstavkom 131. člena OZ se navadna skrbnost domneva, če so podani preostali elementi civilnega delikta. Delodajalec pa se lahko razbremeni, če domnevo ovrže z dokazom, da mu ni mogoče očitati malomarnosti. Velika oziroma skrajna malomarnost ali *culpa lata* pomeni opustitev običajne skrbnosti, ki se lahko pričakuje od vsakega človeka. Veliko malomarnost mora oškodovanec dokazati. Naklep pomeni, da je povzročitelj ravnal zavestno oziroma se je zavedal, da ima lahko njegovo dejanje škodne posledice in je privolil vanje.

4. Objektivna odgovornost

V primerih, ko gre za dejavnost ali stvar z izrazito povečano škodno nevarnostjo, delodajalec v skladu z drugim odstavkom 131. člena OZ za škodo ne odgovarja krivdno, ampak objektivno. Tedaj se ne sprašujemo o morebitnem protipravnem ravnanju delodajalca, ampak je pozornost usmerjena le v vprašanje, ali je šlo za dejavnost oziroma stvar z izrazito povečanim škodnim tveganjem (nevarna stvar, nevarna dejavnost), in ali se je to škodno tveganje uresničilo. Gre za posebno obliko odškodninske odgovornosti, ki je nastala zato, da bi v primerih dejavnosti, ki so same po sebi koristne in dopustne, a kljub skrbnosti predstavljajo veliko tveganje za nastanek škode, v primeru uresničitve tveganja oškodovanec lahko po poenostavljeni poti prišel do odškodnine. Gre za izjemo v sistemu nepogodbene odškodninske odgovornosti. Ta pristop se utemeljuje s tem, da naj tisti, ki ima korist od takšne dejavnosti oziroma stvari – v tem kontekstu delodajalec –, nosi tudi breme odgovornosti za škodo, čeprav mu ni mogoče očitati oziroma dokazati protipravnega in krivdnega ravnanja.²³

V skladu s 149. členom OZ se domneva tudi vzročna zveza, vendar lahko delodajalec domnevo izpodbije, če dokaže, da do škode ni prišlo zaradi nevarne stvari ali dejavnosti.

Za opredelitev neke stvari ali dejavnosti kot nevarne je treba odgovoriti na vprašanji, ali kljub skrbnosti obstaja neobičajna nevarnost nastanka škode in ali je mogoče pričakovati nastanek velike škode.²⁴ Sodna praksa je v preteklosti s (pre)široko razlago pojma nevarne stvari nekritično širila polje objektivne odgovornosti v korist oškodovanca, v zadnjem obdobju pa se je razlaga zožila z upoštevanjem izhodišča instituta, to je, povečane nevarnosti, ki je človek

²³ Stojan Cigoj, Komentar obligacijskih razmerij, Uradni list, Ljubljana, 1984, str. 644.

²⁴ Glej na primer VSL, II Cp 367/2011, z dne 25. 5. 2011.

ne more obvladati.²⁵ Praviloma mora biti stvar ali dejavnost nevarna sama po sebi; kadar je nevarna zgolj zaradi (nepravilnih) dejanj ali opustitev oškodovanca ali druge osebe, ne gre za objektivno odgovornost, obstaja pa možnost krivdne odgovornosti. Da lahko govorimo o nevarni stvari, mora povečana nevarnost iz nje izhajati tudi ob spoštovanju varnostnih predpisov.²⁶ Takšna povečana nevarnost pogosto izhaja iz industrijskih strojev v obratovanju. Morebitna nepravilna uporaba oziroma kršitve varnostnih predpisov s strani delavca, ki prispeva k nastanku škode, lastnosti nevarnosti praviloma ne odvzame, vendar pa vpliva na presojo prispevka oškodovanca (deljene odgovornosti).

Kot nevarne dejavnosti je sodna praksa prepoznala: delo s kemikalijami (na primer z organskim topilom trikloretilen,²⁷ popravilo cevovoda, v katerem se pretaka fenol visoke koncentracije²⁸), delo s stroji (na primer čiščenje valjev tiskarskega stroja med obratovanjem,²⁹ delo na aglomeratorju, kamor delavec meče kose plastike, pri čemer obstaja možnost, da delavca stroj »zagradi«,³⁰ delo ob gradbenem stroju-rovokopaču pri popravilu kanalizacijske cevi,³¹ delo na ožemalnem stroju v obratovanju, pri katerem je transportni trak v gibanju in mu delavca strežeta, pri čemer je delo normirano, hitrost pa vpliva na doseganje norme tudi drugih delavcev³²), delo v rudniku (na primer delo z verižnim transporterjem v obratovanju)³³ in delo na višini.³⁴ Delo za tekočim trakom je lahko nevarno,³⁵ če ne gre za povsem preproste delovne operacije, iz katerih ne izhaja nevarnost resnejše poškodbe (na primer zlom prsta).³⁶ Nevarno je tudi delo v gozdu (na primer sečnja, spravilo lesa itn.),³⁷ praviloma pa sem ne spada izpostavljenost klopom, okuženim z borelijo.³⁸

²⁵ Tako na primer Ada Polajnar Pavčnik, Prava mera odškodninskega prava, Podjetje in delo, št. 6-7/2011, str. 1276.

²⁶ VS RS, II Ips 291/2013, z dne 3. 7. 2014.

²⁷ Glej na primer VS RS, II Ips 645/2008, z dne 1. 12. 2011.

²⁸ VSL, I Cp 3800/2011, z dne 30. 5. 2012.

²⁹ Glej na primer VDSS, Pdp 1642/2014, z dne 25. 9. 2015.

³⁰ Glej na primer VS RS, VIII Ips 258/2012, z dne 27. 5. 2013.

³¹ Glej na primer VDSS, Pdp 1658/2014, z dne 14. 5. 2015.

³² VS RS, II Ips 291/2013, z dne 3. 7. 2014.

³³ Glej na primer VS RS, VIII Ips 212/2010, z dne 2. 4. 2012.

³⁴ Glej na primer VDSS, Pdp 256/2008, z dne 1. 4. 2009.

³⁵ Glej na primer VS RS, II Ips 412/2009, z dne 17. 2. 2011.

³⁶ Glej na primer VS RS, VIII 231/2012, z dne 27. 5. 2013.

³⁷ Glej na primer VDSS, Pdp 1129/2015, z dne 6. 6. 2016.

³⁸ Glej na primer VDSS, Pdp 1095/1996, z dne 26. 2. 1999, ter VS RS, II Ips 180/2005, z dne 11. 1. 2007; vendar glej na primer VS RS, II Ips 202/2008, z dne 14. 7. 2011.

Za nevarne dejavnosti pa sodišča niso štela na primer dela učiteljice v telovadnici osnovne šole (v glavo ji je priletela žoga),³⁹ dviganja in nalaganja industrijskega sesalnika v kombinirano vozilo (poškodba desne rame),⁴⁰ dela mestnega redarja (fizični napad stranke),⁴¹ raznašanja pošte s kolesom po makadamski cesti navzdol (padec) ter pomivanja in brisanja kozarcev v gostinstvu (poškodba zaradi kozarca, ki ga je oškodovanec razbil med brisanjem)⁴² in na splošno dela v gostinskem lokalu, kamor dnevno prihaja veliko ljudi (napad gosta).⁴³ Nevarne dejavnosti prav tako načeloma ne predstavljajo športne igre ali kondicijski tek pripadnikov vojske ali policije v okviru njihovega usposabljanja.⁴⁴ Sodišče kot nevarne dejavnosti tudi ni prepoznalo policijske intervencije, pri kateri je vinjen 65-letni moški v pižami, ki se je na svojih vratih upiral uporabi prisilnih sredstev, dveh policistov, večjih fizičnega obvladovanja nasilnežev, od katerih je bil eden občutno višje in močnejše postave od njega, ni napadel, pač pa jima je ustno grozil z nasiljem.⁴⁵

Sodna praksa šteje za nevarno dejavnost tudi prevoznništvo oziroma stalno rabo motornega vozila v službi.⁴⁶ Motorna vozila spadajo seveda v sodni praksi civilnih sodišč med nevarne stvari, vendar predvsem zaradi nevarnosti, ki jo motorno vozilo in njegov voznik predstavljata za druge udeležence v prometu (pešce, druge voznike in potnike). Zato je bilo navsezadnje vzpostavljeno tudi obvezno zavarovanje avtomobilske odgovornosti, ki pokriva specifično prometno tveganje, to je, da drug udeleženec v prometu utрпи škodo po krivdi oziroma odgovornosti voznika. Nekoliko nenavadno pa se zdi šteti uporabo motornega vozila samo po sebi za nevarno dejavnost, zlasti v primeru poklicnih voznikov, za katere sicer, v razmerju do drugih voznikov, veljajo visoke zahteve skrbnosti. Tveganja škode na cesti resda ni mogoče povsem izključiti, vendar je to tveganje za vse udeležence prometa vsakdanje in povsem sprejemljivo, vsekakor pa je manjše od tveganja pri »klasičnih« nevarnih dejavnostih, kot so delo v rudniku, delo na višini in delo z azbestom. V tej luči se lahko pokaže kot vprašljivo, da delodajalec odgovarja za škodo tudi poklicnemu vozniku, ki je s hudo kršitvijo prometnih predpisov izključno odgovoren za prometno nesrečo. Tako je na primer Vrhovno sodišče v primerih, ko je poklicni voznik v idealnih razmerah na avtocesti povsem spregledal pred njim vozeče vozilo in vanj brez zaviranja silovito trčil,⁴⁷ oziroma, ko je poklicni voznik zaradi neupoštevanja

³⁹ VS RS, VIII Ips 252/2015, z dne 10. 11. 2015.

⁴⁰ VS RS, VIII Ips 193/2015, z dne 14. 10. 2015.

⁴¹ VS RS, VIII Ips 231/2015, z dne 11. 1. 2016.

⁴² VS RS, VIII Ips 67/2013, z dne 12. 11. 2013.

⁴³ VS RS, II Ips 672/2009, z dne 19. 12. 2012.

⁴⁴ Glej na primer VS RS, II Ips 511/2008, z dne 8. 9. 2011, ter VIII Ips 18/2016, z dne 5. 4. 2016.

⁴⁵ VSL, II Cp 1221/2014, z dne 23. 6. 2014.

⁴⁶ Glej na primer VS RS, II Ips 124/2007, z dne 18. 6. 2009, ter VIII Ips 209/2013, z dne 22. 4. 2014.

⁴⁷ VS RS, VIII Ips 209/2013, z dne 22. 4. 2014.

predpisov o počitku med vožnjo zaspal za volanom in povzročil nesrečo,⁴⁸ odgovornost razdelilo med delodajalca (20 odstotkov) in delavca (80 odstotkov). Upoštevati je treba, da lahko delodajalec v teh primerih (poleg zavarovalnice AO) za škodo na podlagi prvega odstavka 147. člena OZ odgovarja tudi tretji osebi, na podlagi tretjega odstavka 147. člena OZ pa ima pravico do regresa zoper delavca. Za škodo na delodajalčevem vozilu, ki jo je povzročil delavec s hudo malomarnim ravnanjem, ta načeloma odgovarja tudi na podlagi 177. člena ZDR-1.

Kot nevarne dejavnosti sodna praksa praviloma šteje tiste dejavnosti, katerih posledica je poklicna bolezen, na primer delo, pri katerem je delavec izpostavljen azbestu.⁴⁹ Tu velja spomniti, da odpravljanje posledic izpostavljenosti azbestu, vključno s priznavanjem pavšalnih odškodnin, ki jih deloma krije država, po poenostavljenem (zunajsodnem) postopku ureja poseben zakon,⁵⁰ za sodno uveljavljanje odškodninskih zahtevkov pa se praviloma odločajo oškodovanci, ki ne izpolnjujejo pogojev po tem zakonu.

Delodajalec se lahko objektivne odgovornosti v celoti ali deloma razbremeni, če v skladu s 153. členom OZ dokaže, da je škoda nastala zaradi zunanjega, nepredvidljivega vzroka, ki se mu ni bilo mogoče izogniti oziroma ga preprečiti. Zunanji in nepredvidljiv vzrok, ki se mu ni bilo mogoče izogniti, lahko predstavlja tudi ravnanje samega oškodovanca (glej spodaj) ali tretje osebe.

Sodišča včasih ugotovijo tudi, da za odškodninsko odgovornost delodajalca obstajata kar dva temelja: tako objektivna odgovornost za nevarno dejavnost oziroma stvar, kot krivdna odgovornost (na primer zaradi opustitve varnostnih ukrepov).⁵¹

5. Prispevek oškodovanca in deljena odgovornost

Čeprav delodajalec za škodo odgovarja, pa je mogoče, da je k njenemu nastanku ali velikosti prispeval tudi sam delavec, na primer s kršitvijo pravil o varstvu pri delu oziroma z neskrbnim ali nerazumnim ravnanjem.

⁴⁸ Glej na primer VS RS, VIII Ips 71/2015, z dne 13. 7. 2015.

⁴⁹ Glej na primer VS RS, II Ips 298/2005, z dne 22. 2. 2007; II Ips 496/2005, z dne 27. 9. 2007; II Ips 554/2004, z dne 29. 6. 2006.

⁵⁰ Zakon o odpravljanju posledic dela z azbestom (ZOPDA), Uradni list RS, št. 38/2006, 114/2006 - ZUE, 139/2006, 51/2009.

⁵¹ Glej na primer VS RS, II Ips 402/2006, z dne 27. 11. 2008. Sodišče je menilo, da sta podani tako objektivna kot krivdna odgovornost tožene stranke: objektivna zato, ker je delovni stroj, ki je tožnika poškodoval, nevarna stvar, krivdna pa zato, ker tožena stranka gradbišča ni zavarovala in tako ni poskrbela za varno delo ter je dopustila, da so se na gradbišču zadrževali vaščani ter da so celo pri delu pomagali.

Takšnih primerov je v praksi precej. V teh primerih se lahko odgovornost razdeli (deljena odgovornost); del škode nosi delavec sam, delodajalec pa je v tem obsegu razbremenjen. Pri tem ne gre za natančno ugotovitev, kolikšen del škode je v tehničnem smislu posledica ravnanja oškodovanca, ampak za pravno oceno sodišča o tem, kolikšen del škode mu je mogoče glede na okoliščine pripisati.⁵²

Možnost deljene odgovornosti obstaja tako pri krivdni (171. člen OZ) kot pri objektivni odgovornosti delodajalca. Glede objektivne odgovornosti je merodajna ureditev razbremenitve v 153. členu OZ. Delodajalec se razbremeni, če dokaže, da je škoda deloma posledica ravnanja oškodovanca. Za razbremenitev odgovornosti v celoti, torej za ugotovitev, da je škoda izključno posledica ravnanja oškodovanca, mora delodajalec dokazati, da je bilo ravnanje delavca nepredvidljivo (nepričakovano), in nepreprečljivo oziroma se mu ni bilo mogoče izogniti.⁵³ Za (delno) razbremenitev krivdne odgovornosti delodajalec dokazuje, da je tudi delavec ravnal nepravilno oziroma neskrbno in tako prispeval k nastanku škode.

Sodišče je na primer razdelilo odgovornost med delodajalca (delo na strehi) in delavca, ki je hodil na mestu, kjer hoja ni bila predvidena, streha pa se je udrla in je delavec ob padcu dobil hude poškodbe, v razmerju 50:50.⁵⁴ Odgovornost je razdelilo tudi v primeru dela s strojem – nakladalnikom, kjer je do škode prišlo tako, da delavec ob izvajanju delovne operacije odklopa bagske roke ni upošteval pravilnega zaporedja faz v tem procesu, zaradi česar je prišlo do drugačnega delovanja stroja od predvidenega ter je bagska roka pritisnila kabino in oškodovanca v njej ukleščila in mu stisnila nogo (40-odstotni prispevek delavca).⁵⁵ V zadevi, kjer je do nezgode prišlo tako, da se je gradbeni stroj pri delu na neravnem terenu prevrnil na bok, pri čemer je prišlo do poškodbe delavca, je sodišče 70 odstotkov odgovornosti naložilo delavcu, ki v nasprotju s pravili ni uporabljal varnostnega pasu, 30 odstotkov pa delodajalcu, ki tistega dne ni nadzoroval dela.⁵⁶ V odmevni zadevi, kjer je oškodovanec (pri kopanju jarka za gradnjo obcestnega zidu je sodeloval kot predstavnik vodovodnega podjetja, ki naj bi opozarjal na potek vodovodne napeljave) nenadoma skočil na delujoči rovokopač in premaknil pogonsko ročico, zaradi česar se je rovokopač prevrnil in ga hudo poškodoval, je sodišče (po nenavadnem posredovanju Ustavnega sodišča) sprejelo odločitev o 50-odstotnem prispevku oškodovanca, za preostanek pa sta bila objektivno (rovokopač v obratovanju) in tudi krivdno (neustrezno

⁵² Podobno: Špelca Mežnar, v: Nataša Belopavlovič, Barbara Kresal, Katarina Kresal Šoltes, Darja Senčur Peček (ur.), *Zakon o delovnih razmerjih s komentarjem*, IUS Software-GV Založba, Ljubljana 2016, str. 990.

⁵³ Glej na primer VS RS, II Ips 1957/1998, z dne 10. 3. 1999.

⁵⁴ Glej VS RS, VIII Ips 61/2012, z dne 14. 5. 2013.

⁵⁵ VSL, II Cp 1049/2016, z dne 4. 5. 2016.

⁵⁶ VDSS, Pdp 161/2016, z dne 24. 8. 2016.

zavarovanje delovišča, neustrezna stabilizacija stroja, pomanjkljiva konstrukcija) odgovorna izvajalec del in podizvajalec.⁵⁷

Če sodišče ugotovi, da je do škode prišlo izključno zaradi ravnanja delavca, lahko škodo v celoti pripiše njemu, vendar so taki primeri precej redki. Sodna praksa velikokrat šteje, da vsaj manjši del škode tudi tedaj izhaja iz nevarne stvari oziroma dejavnosti. V primeru nesreče v rudniku, do katere je prišlo, ker delavec v očitnem nasprotju s pravili ni ustavil transporterja, ampak je med obratovanjem sam zlezal vanj in skušal odpraviti napako, pri tem pa ga je naprava ukleščila in mu poškodovala noge, pa je sodišče ugotovilo, da je do nesreče prišlo izključno zaradi delavčeve kršitve pravil o varnem delu in delodajalca v celoti razbremenilo.⁵⁸

Sodišča prispevka delavca ne upoštevajo v primerih, ko delavec, čeprav ima v primeru, da delodajalec ne spoštuje pravil o varstvu pri delu, dolžnost delodajalca na to opozoriti⁵⁹ in tudi pravico odkloniti delo, tega glede na okoliščine ne more uresničiti brez tveganja za svoj delovnopравни položaj.⁶⁰

6. Obravnava prispevka delavca v regresnih zahtevkih ZZZS in ZPIZ

V zvezi s prispevkom delavca k nesreči pri delu je treba opozoriti na regresni zahtevek, ki ga v tem primeru nosilci socialnega zavarovanja (ZZZS, ZPIZ) lahko uveljavljajo proti delodajalcu. Starejša sodna praksa je pri regresnem zahtevku zavračala upoštevanje delavčevega prispevka in od delodajalca zahtevala povrnitev dajatev, izplačanih delavcu na račun delovne nesreče, v celoti, čeprav je bil delavec soodgovoren za nesrečo.⁶¹ Zlasti za majhne delodajalce je to pomenilo izredno veliko breme.⁶² V letu 2014 pa je Vrhovno sodišče to prakso spremenilo in omejilo regresni zahtevek zoper delodajalca na del, za katerega je odgovoren.⁶³

⁵⁷ Za kritiko odločbe in odločanja v tej zadevi glej Damjan Možina, (Ustavno)sodna farsa o rovokopaču, Podjetje in delo, št. 2/2017, str. 251–268.

⁵⁸ VS RS, VIII Ips 212/2010, z dne 2. 4. 2012.

⁵⁹ VS RS, VIII Ips 170/2011, z dne 3. 9. 2012.

⁶⁰ Glej na primer VS RS, II Ips 120/2014, z dne 14. 1. 2016.

⁶¹ Glej na primer VSL, I Cpg 519/2000, z dne 23. 5. 2001, ter VSC, Cpg 376/2012, z dne 13. 3. 2013.

⁶² V zvezi z obremenitvijo delodajalca velja omeniti tudi, da sodišča še ne priznavajo regresnega zahtevka zoper AO zavarovalnico v primerih, kjer je za prometno nesrečo, v kateri se poškoduje delavec, odgovorna tretja oseba, delodajalec pa delavcu izplačuje nadomestilo plače v časučasne nemožnosti za delo. Več Damjan Možina, Delodajalci in posledice prometnih nesreč, Podjetje in delo, št. 8/2014, str. 1505 in nasl.

⁶³ VS RS, III Ips 122/2011, z dne 25. 2. 2014, ter III Ips 1/2014, z dne 25. 2. 2014.

7. Škoda, nastala po naključju

V primerih, ko predpostavke odškodninske odgovornosti niso izpolnjene, delodajalec za škodo, čeprav je nastala pri delu ali v zvezi z delom, ne odgovarja. Gre torej za škodo, do katere je prišlo po – bolj ali manj nesrečnem – naključju. Včasih je posredi tudi neskrbno ravnanje delavca.⁶⁴

Da za škodo delodajalec ne odgovarja, je rezultat presoje. Sodišče je denimo zavrnilo odškodninski zahtevek oškodovanca – vlakovodje, ki je pri speljevanju vlaka (ki ga je odredil prav oškodovanec) izgubil ravnotežje, se prijel za podboj vrat v službenem vagonu, ta pa so se zaprla in mu odtrgala del prsta na roki. Zavrnilo je tako objektivno (voznja v vlaku kot nevarna dejavnost) kot subjektivno odgovornost (v službenem vagonu ni bilo ročajev za oprijem).⁶⁵

Presoja sodišč tudi ni vedno povsem konsistentna. Vrhovno sodišče je denimo odločalo o zadevi, kjer je delavec – voznik, ki ga je delodajalec poslal na pot v zimskih razmerah, padel, ko je izstopil iz vozila in mu je spodrsnilo na zasneženem in poledenelem cestišču. Sodišče v ravnanju delodajalca, ki je delavca v zimskem vremenu poslal na pot z ustrezno opremo, vključno z zimskimi čevlji, ni videlo protipravnosti.⁶⁶ Isto sodišče pa je v drugi, podobni zadevi, odločilo drugače, izhajajoč iz (pre)širokega razumevanja dolžnosti delodajalca: poškodbo policista, ki je v zimskem času ponoči opravljal kontrolo prometa in mu je, ko je stopal od zaustavljenega vozila proti službenemu vozilu, spodrsnilo na poledenelem pločniku, štelu za posledico protipravnega ravnanja delodajalca, ki je »poznal vremenske razmere oziroma bi jih moral poznati, pa je kljub temu policistu odredil delo na tej lokaciji, čeprav bi ga lahko preusmeril drugam, kjer nevarnosti poledice ne bi bilo«. ⁶⁷ Prispevka oškodovanca k nastanku škode sodišče ni videlo. V teh primerih je šlo pravzaprav za povsem običajno življenjsko tveganje, ki mu je – pač zaradi vremenskih razmer – izpostavljen tako rekoč vsakdo, ki se tam nahaja. Z običajnim življenjskim tveganjem je mogoče opisati tudi zgoraj omenjeni primer vzgojiteljice v vrtcu, ki je padla pri pobiranju žoge.

Zahtevnejša vprašanja se zastavljajo v primerih, ko do škode pride zaradi specifičnega, z delom oziroma delovnim mestom povezanega tveganja, pa odgovornosti za škodo ni mogoče

⁶⁴ V zadevi, o kateri je odločalo VDSS Pdp 929/2015, z dne 10. 3. 2016, je denimo delavec, zaposlen kot voznik tovornega vozila, pri prevzemu pošiljke starega papirja skušal papir povezati z varnostnim pasom. Eno stran prikolice je odprl, se povzpел nanjo, pri tem, kot je povlekel pas, pa mu je spodrsnilo na listih umazanega papirja in nesnagi na tleh; padel je in si poškodoval ramo. Obut je bil v superge, ne v zaščitne čevlje. Sodišče je zavrnilo objektivno in krivdno odgovornost delodajalca in ugotovilo, da je škoda nastala izključno zaradi malomarnosti oškodovanca, ki ni očistil tal prikolice in ni obul zaščitnih čevljev.

⁶⁵ VDSS, Pdp 916/2015, z dne 12. 5. 2016.

⁶⁶ VS RS, II Ips 891/2007, z dne 12. 11. 2009.

⁶⁷ VS RS, II Ips 264/2011, z dne 25. 4. 2013.

naložiti delodajalcu, ker niso podane predpostavke krivdne odgovornosti, prav tako pa ne gre za nevarno dejavnost. Za taka primera je šlo denimo, ko je delavcema – hotelskemu recepcionarju in blagajničarki v trgovini – škodo povzročil ropar.⁶⁸ Delodajalcema v obeh primerih protipravnega ravnanja v smislu opustitev pri skrbi za varnost ni bilo mogoče očitati; šlo je za nepredvidljivo (in kaznivo) dejanje tretje osebe. V teoriji so se pojavile kritike, da rešitve niso pravične, saj sta delavca škodo vendarle utrpela zaradi tega, ker sta bila na delovnem mestu, pojavili pa so se tudi predlogi za objektivno odgovornost delodajalca za škodo, ki delavcu na delu oziroma v zvezi z delom nastane zaradi tretje osebe ali celo višje sile.⁶⁹ Vendarle pa je treba opozoriti, da je v primerih, ko škodo povzroči tretja oseba, v prvi vrsti ta oseba odgovorna za škodo. Poleg tega velja v zvezi s primeri, kjer je škoda nastala s kaznivim dejanjem tretje osebe, posebej spomniti tudi na to, da je za primere, kjer ni izgledov za povrnitev škode od storilca kaznivega dejanja, z zakonom vzpostavljena posebna povrnitvena shema, po kateri država žrtvam nasilnih kaznivih dejanj po poenostavljenem postopku izplačuje posebne »odškodnine«.⁷⁰ Ob upoštevanju tega v takšnih primerih ni posebne potrebe po objektivni odgovornosti delodajalca.

8. Odškodninska odgovornost za nezakonito odpoved delovnega razmerja

Kot pojasnjuje drugi odstavek 179. člena ZDR-1, delodajalec odgovarja delavcu tudi za škodo, nastalo s kršitvami pravic iz delovnega razmerja. Sem lahko uvrstimo na primer odškodnino za neizkoriščen letni dopust. Tudi tu morajo biti podani elementi krivdne odgovornosti (protipravno ravnanje, škoda, vzročna zveza, krivda). O krivdi delodajalca ni mogoče govoriti, če delavec ne izkoristi dopusta iz razlogov, ki so na njegovi strani, in mu jih je mogoče pripisati.⁷¹ Delavec je lahko upravičen do odškodnine le, če dopusta ni izrabil iz objektivnih razlogov.⁷² Delavec in delodajalec se ne moreta vnaprej dogovoriti o odpovedi dopustu v zameno za denarno nadomestilo, razen za primer prenehanja delovnega razmerja (164. člen ZDR-1).

⁶⁸ Glej VS RS, II Ips 217/2010, z dne 14. 7. 2011, ter VIII Ips 186/2015, z dne 14. 10. 2015.

⁶⁹ Glej Špelca Mežnar, v: Nataša Belopavlovič, Barbara Kresal, Katarina Kresal Šoltes, Darja Senčur Peček (ur.), *Zakon o delovnih razmerjih s komentarjem*, IUS Software-GV Založba, Ljubljana 2016, str. 990.

⁷⁰ Glej *Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj*, Uradni list RS, št. 101/05 in 86/10. Tu ne gre za odškodninsko odgovornost države v ožjem smislu, ampak za drugo povrnitveno shemo, več Damjan Možina, *Odškodninska odgovornost države*, Ius Software (GV Založba), Ljubljana 2015, str. 52 in nasl.

⁷¹ Glej na primer Vrhovno sodišče, VIII Ips 218/2010, z dne 7. 2. 2012, ter VIII Ips 107/2011, z dne 20. 12. 2011.

⁷² Glej na primer VDSS, PdP 311/2014, z dne 27. 3. 2014.

Med kršitve pravic iz delovnega razmerja lahko uvrstimo tudi odškodninsko odgovornost delodajalca za nezakonito odpoved delovnega razmerja. Če sodišče ugotovi, da je bila delodajalčeva odpoved delovnega razmerja nezakonita, lahko delavca reintegrira na delovno mesto in ugotovi, da je delovno razmerje v vmesnem času obstajalo, mu prizna delovno dobo, nadomestilo plače in druge pravice. Seveda mora sodišče v zvezi z nadomestilom plače upoštevati tudi delavčevo dolžnost, da v skladu s 171. členom OZ škodo zmanjša ali prepreči in si po možnosti zagotovi drugo delo oziroma dohodek. Če reintegracija ni mogoča, delavcu poleg tega prizna tudi posebno denarno povračilo (glej 118. člen ZDR-1). Zastavlja se vprašanje, ali delodajalec poleg tega odgovarja tudi za morebitno nepremoženjsko škodo, ki jo je delavec utrpel zaradi nezakonite odpovedi. Delavci se v odškodninskih zahtevkih sklicujejo na zdravstvene težave, eksistenčni strah, duševne bolečine, osebnostne spremembe zaradi odpovedi in zmanjšanje življenjskih aktivnosti.

Sodna praksa je do takšnih odškodnin zadržana, a jih v izjemnih primerih vendarle priznava. Obravnava jih na podlagi nepogodbene odškodninske odgovornosti (delikta). Zgolj okoliščina, da je bila odpoved delovnega razmerja nezakonita, za priznanje odškodnine za nepremoženjsko škodo ne zadošča, ampak se zahteva, da je delodajalec huje zlorabil institut odpovedi delovnega razmerja oziroma zavestno ravnal v nasprotju s predpisi.⁷³ To pomeni, da sodna praksa za to odškodnino zahteva kvalificirano obliko protipravnosti in krivde na strani delodajalca. Pri priznavanju denarne odškodnine morajo sodišča določno navesti, za katero obliko nepremoženjske škode gre (telesne bolečine, duševne bolečine s posebej opredeljenimi vzroki, strah) in pri tem, kakor tudi glede odmere odškodnine, slediti uveljavljeni sodni praksi na podlagi 179. člena OZ. Trpljenje zaradi storjene krivice samo po sebi v slovenskem pravu ne pomeni pravno priznane nepremoženjske škode.

Sodišča svoje zadržanosti do tega instituta ne pojasnjujejo neposredno. Po eni strani si seveda ni težko predstavljati nezadovoljstva in prizadetosti delavca, ki mu je po krivici prenehalo delovno razmerje z odpovedjo. Vendar je po drugi strani ta prizadetost začasne narave, kajti sodišče kasneje ugotovi, da je bila odpoved nezakonita in prizna pravice iz delovnega razmerja za nazaj, kar je gotovo tudi neke vrste zadoščenje za krivico. Z eksistenčnim strahom pa se lahko dandanes sooči vsak, tako delavci, ki so še v delovnem razmerju, kot delavci, ki so dobili zakonito odpoved, še posebej pa tisti, ki zaposlitve sploh nimajo in niso le začasno brezposelni. V zvezi z zdravstvenimi težavami kot posledicami stresa zaradi nezakonite odpovedi posebno težavo predstavlja dokazovanje vzročne zveze. Zdravstvene težave namreč lahko nastanejo tudi v primeru stresa, ki spremlja zaposlitev, zaradi zakonite odpovedi, pa tudi brez vsakega zunanje vzroka. Vprašanje je, ali lahko izvedenec psihiatrične ali medicinske stroke

⁷³ Glej na primer VS RS, II Ips 16/2008, z dne 10. 9. 2009 (zavestna kršitev predpisov), VIII Ips 263/2012, z dne 17. 6. 2013, ter VDSS, Pdp 1088/2013, z dne 6. 3. 2014 (hujša zloraba instituta odpovedi). Glej tudi VDSS, Pdp 747/2014, z dne 3. 12. 2014, ter Pdp 710/2012, z dne 27. 9. 2012.

ustrezno odgovori na vprašanje pravno relevantne vzročnosti. Poleg tega so telesni in zlasti čustveni odzivi oškodovancev izrazito odvisni od njihove osebnosti. Nepravično bi bilo delodajalcu naložiti breme težkih posledic, ki so v odločilni meri rezultat predhodno obstoječega psihičnega stanja oziroma bolezni delavca.⁷⁴

9. Pojem delodajalca v smislu 179. člena ZDR-1

Kadar formalni delodajalec napoti delavca na delu k uporabniku, načeloma ta delavcu odgovarja tudi za morebitno škodo, nastalo pri delu oziroma v zvezi z delom.⁷⁵ Odgovarja po enakih načelih, torej praviloma krivdno, izjemoma pa objektivno, kadar gre za nevarno dejavnost ali nevarno stvar. Čeprav delavec z uporabnikom ni sklenil pogodbe o zaposlitvi, gre za *de facto* delodajalca, ki ga zato štejemo tudi kot delodajalca v smislu 179. člena ZDR-1. Na odgovornost uporabnika ne vpliva okoliščina, ali je z delodajalcem sklenil dogovor o napotitvi delavcev v skladu z zakonom; bistveno je, da je bil delavec vključen v delovni proces in je dejansko delal tako, kot je značilno za delavce.⁷⁶ Kot *de facto* delodajalca je mogoče šteti tudi naročnika del na gradbišču, ki organizira delovni proces na skupnem gradbišču in odgovarja za varnost tudi v razmerju do delavcev podizvajalcev glavnega izvajalca.⁷⁷ Pogodba med delodajalcem in uporabnikom, s katero bi želela prenesti odškodninsko odgovornost z uporabnika na delodajalca, nima učinka nasproti delavcu, ki lahko povrnitev škode v vsakem primeru zahteva od uporabnika.⁷⁸ Formalni delodajalec za škodo ne odgovarja poleg uporabnika (solidarno z njim) zgolj zato, ker ima sklenjeno delovno razmerje z delavcem,⁷⁹ vendar pa njegova odgovornost ni povsem izključena: odgovarja lahko, če mu je mogoče očitati protipravno in krivdno ravnanje, ki bi bilo v vzročni zvezi s poškodbo delavca.⁸⁰

⁷⁴ Glej VSL, I Cp 132/2016, z dne 20. 4. 2016. Sodišče je presojalo obstoj vzročne zveze med očitanim protipravnim ravnanjem, to je odpovedjo delovnega razmerja oškodovanki (zaposleni kot blagajničarki), za katero je kasneje sodišče ugotovilo, da je nezakonita, in domnevnim šikaniranjem, do katerega naj bi prišlo, ko je oškodovanka spet nastopila delo pri delodajalcu, in posledico – oškodovankino psihično boleznijo, zaradi katere je postala popolnoma nesposobna za delo. Ugotovilo je, da relevantne vzročne zveze ni, saj je na oškodovankino doživljanje vplivala predvsem njena osebna strukturiranost in druge bolezenske težave, nižje spominske kapacitete ter nesposobnost koncentracije.

⁷⁵ Glej 59.–63. člen ZDR-1 ter pregled sodne prakse pri: Tanja Pustovrh Pirnat, Sodna praksa glede odgovornosti zaposlitvene agencije za škodo, ki jo utrpijo delavci pri delu, Delavci in delodajalci, št. 1/2013, str. 79.

⁷⁶ VS RS, II Ips 367/2004, z dne 27. 10. 2005.

⁷⁷ Glej na primer VS RS, II Ips 207/2014, z dne 27. 8. 2015; VSL, III Cp 2413/2015, z dne 21. 10. 2015.

⁷⁸ VS RS, II Ips 199/2007, z dne 28. 6. 2010.

⁷⁹ Glej na primer VS RS, VIII Ips 13/2011, z dne 22. 5. 2012. Zdi se, da nekoliko drugačno stališče zastopa VDSS, glej na primer Pdp 202/2010, z dne 22. 4. 2010, ter Pdp 616/2011, z dne 1. 9. 2011.

⁸⁰ Glej VS RS, II Ips 861/2007, z dne 9. 9. 2010.

10. Povrnitev škode

Premoženjska škoda, ki se kaže v zmanjšanju oziroma preprečitvi povečanja premoženja, se povrne po načelu popolne odškodnine (169. člen OZ): odmeri se v znesku, ki je potreben, da postane premoženjsko stanje oškodovanca tako, kot da škodnega dogodka ne bi bilo (169. člen OZ). Če je oškodovanec prispeval k nastanku škode ali po škodnem dogodku ni zmanjšal škode, je upravičen le do sorazmerno zmanjšane odškodnine (171. člen OZ). Škoda na stvareh se lahko izjemoma povrne v obliki naravne restitucije (odgovorna oseba sama vzpostavi stanje, kakršno je bilo pred nastankom škode), praviloma pa v obliki civilne restitucije (odgovorna oseba poravnava stroške popravila). Kadar to ni mogoče ali ni gospodarno (ker je na primer cena popravila nesorazmerna glede na vrednost stvari pred nesrečo), odgovorna oseba povrne vrednost stvari pred škodnim dogodkom (kompenzacija). Premoženjska škoda zaradi smrti oziroma poškodbe oziroma okvare zdravja obsega denimo izgubljeni zaslužek, stroške zdravljenja, stroške zaradi povečanih potreb, stroške pogreba in izgubo dohodka.

Ker oškodovanec po povrnitvi škode ne bi smel imeti več kot pred škodnim dogodkom, je treba pri odmeri odškodnine upoštevati (všteti) dajatve in storitve, ki jih je oškodovanec prejel od nosilcev socialnih zavarovanj in so namenjene kritju iste škode (*compensatio lucri cum damno*). Tako na primer oškodovanec, ki mu je sistem zdravstvenega zavarovanja nudil zdravstvene storitve, ne more ob tem zahtevati povrnitev stroškov zdravljenja še od delodajalca, prav tako pa je treba denimo prejeto invalidnino všteti v odškodnino za zmanjšanje življenjske aktivnosti.⁸¹

Vsak poseg v človekovo osebnost ter njegovo telesno in duševno integriteto še ne predstavlja priznane nepremoženjske škode. To so le tisti posegi, ki se v skladu s 179. členom OZ z zadostno intenzivnostjo in v zadostnem trajanju izrazijo v telesnih bolečinah, duševnih bolečinah z natančno opredeljenim katalogom vzrokov (zmanjšanje življenjske aktivnosti, skaženost, razžalitev dobrega imena in časti, okrnitev svobode ali osebnostne pravice, smrt ali težka invalidnost bližnjega ter kršitev dostojanstva) ali v strahu. Ključno je torej trpljenje oškodovanca, ki poruši njegovo duševno ravnovesje (t. i. subjektivni koncept nepremoženjske škode). Ker z odškodnino nepremoženjske škode v resnici ni mogoče odpraviti, to pravzaprav ni odškodnina, s kakršno se povrne premoženjska škoda, ampak pravično denarno zadoščenje, ki naj bi prispevala k ponovni vzpostavitvi oškodovančevega duševnega ravnovesja. Nepremoženjska škoda se praviloma povrne v obliki denarne odškodnine, v določenih položajih pa obstaja tudi možnost nedenarnih sankcij (178. člen OZ). V sodni praksi se odškodnina odmerja upoštevajoč tako načelo individualizacije višine odškodnine, ki omogoča upoštevanje stopnje in trajanja bolečin glede na konkretne okoliščine pri posameznem oškodovancu, kot tudi načelo

⁸¹ Glej na primer VDSS, Pdp 1106/2015, z dne 12. 5. 2016.

objektivne pogojenosti višine odškodnine, v skladu s katerim sodišče upošteva pomen prizadete dobrine in namen odškodnine, pa tudi ustrezno razmerje z odškodninami za primerljivo škodo v drugih primerih.

Namen povrnitve škode ni le reparacija (restitucija, kompenzacija) v primeru premoženjske škode oziroma pravično zadoščenje v primeru nepremoženjske škode, ampak tudi preprečitev: odškodninsko pravo spodbuja potencialne povzročitelje škode k skrbnemu ravnanju, ki ne bo povzročilo škode oziroma jih odvrta od ravnanja v nasprotju s pravom (preventivna funkcija). Povrnitev škode pa ni namenjena golemu kaznovanju povzročitelja oziroma odgovorne osebe.

Tudi odškodnina za (premoženjsko in nepremoženjsko) škodo zaradi diskriminacije in trpinčenja na podlagi 8. člena ZDR-1, ki naj bi s svojo višino »odvrčala« delodajalca od ponovnih kršitev, ne pomeni podlage za kaznovanje delodajalca, ampak je instrument preventivnega usmerjanja ravnanja.⁸² Osnovno načelo ostaja popolna povrnitev škode, ki načeloma že sama po sebi učinkuje odvrčilno.⁸³ Vendarle pa lahko sodišče, kadar oceni, da popolna povrnitev na dolžnika ne deluje odvrčilno, določi odškodnino v znesku, ki presega škodo (nadkompenzacija), pri čemer upošteva na primer, ali gre za prvo ali ponavljajočo se kršitev prepovedi diskriminacije oziroma trpinčenja ter delodajalčevo stopnjo krivde.⁸⁴

11. Zastaranje

Glede zastaranja zahtevkov razlikujemo dve skupini primerov: t. i. tipične terjatve iz delovnega razmerja, denimo plača, regres, povrnitev stroškov itn. zastarajo v petletnem roku, ki ga določa ZDR-1 v 202. členu, medtem ko se za povrnitev škode zaradi nesreč pri delu in poklicnih boleznih (t. i. netipične terjatve iz delovnega razmerja) ter za nepremoženjsko škodo zaradi nezakonite odpovedi uporablja subjektivni triletni in objektivni petletni zastaralni rok za deliktne (nepogodbene) odškodninske terjatve iz 352. člena OZ.⁸⁵

---

⁸² Glej na primer VDSS, Pdp 1466/2014, z dne 16. 4. 2015.

⁸³ Več Damjan Možina, Povrnitev škode zaradi diskriminacije in trpinčenja na delovnem mestu: nekaj misli ob 8. členu ZDR-1, v: Izbrani vidiki ustavnega, civilnega in gospodarskega prava, Liber amicorum Lojze Ude, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2016, str. 371 in nasl.

⁸⁴ Prav tam.

⁸⁵ Marijan Debelak, Odškodninske terjatve iz delovnega razmerja v novejši sodni praksi, Delavci in delodajalci 2-3/2014, str. 328. Več: Damjan Možina, Zastaranje nepogodbениh odškodninskih zahtevkov, Pravni letopis 2015, str. 227 in nasl.